

УДК 364.7:004:37

DOI: 10.24144/2524-0609.2026.58.90-95

Демиденко Тетяна Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри освітнього менеджменту, артменеджменту і соціальної роботи

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

demydenkota@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4864-1512>

Єнгалічева Ірина Віталіївна

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри освітнього менеджменту, артменеджменту і соціальної роботи

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

ira2100@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6824-9548>

Дерев'яно Денис Вячеславович

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри освітнього менеджменту, артменеджменту і соціальної роботи

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

denisderevyanko28.04@vu.cdu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0002-8086-951X>

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Анотація. Цифровізація суспільства та активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери життя зумовлюють необхідність формування цифрової компетентності населення. Особливої актуальності ця проблема набуває у контексті соціальної роботи з вразливими групами населення, для яких характерні обмежений доступ до цифрових ресурсів і онлайн-послуг та низький рівень сформованості цифрових навичок. Мета статті: здійснити теоретичний аналіз особливостей формування цифрової компетентності вразливих груп населення у системі соціальної роботи та визначити основні напрями її розвитку на рівні громади. Методи дослідження: аналіз та узагальнення наукових джерел, систематизація, порівняльний аналіз підходів до структури цифрової компетентності та теоретичне узагальнення. Обґрунтовано доцільність включення критичного ігнорування у структуру цифрової компетентності. Під критичним ігноруванням розуміється здатність користувача свідомо відбирати інформаційні джерела, обмежувати взаємодію з маніпулятивним або надлишковим контентом та керувати власним цифровим середовищем. Визначено основні напрями формування цифрової компетентності вразливих груп населення на рівні громади, зокрема через освітні програми університетів третього віку, ініціативи громадських організацій, діяльність бібліотек і цифрових хабів, а також самоосвіту на онлайн-платформах. Узагальнено особливості програм формування цифрової компетентності вразливих груп населення.

Ключові слова: цифрова компетентність, критичне ігнорування, соціальна робота, вразливі категорії населення.

Вступ. Цифрова трансформація соціальної роботи в Україні забезпечується інноваційними процесами у сфері надання соціальних послуг (спрощення процедури їх отримання, прозорість, доступність, швидкість) та системі управління (створення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС)). Сьогодні у соціальній роботі дедалі ширше використовуються цифрові інструменти: електронні сервіси для нарахування субсидій, виплат, цифрові платформи, мобільні застосунки, інформаційні ресурси.

Незважаючи на швидке поширення цифрових технологій у сучасному суспільстві, частина споживачів соціальних послуг, особливо людей похилого віку, людей з інвалідністю мають значні труднощі у їх використанні, потребують консультацій, сторонньої допомоги. Низький рівень цифрової компетентності зазначених категорій створює бар'єри, знижує доступність цифрових соціальних послуг. Виникає потреба в оцінюванні рівня цифрової компетентності споживачів соціальних послуг з числа вразливих категорій населення та пошуку шляхів подолання цифрових розривів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інновації у соціальній сфері, пов'язані з її цифровізацією є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. В.Логвиненко та В.Грицанюк [8] вивчали питання використання інформаційно-комунікаційних технологій у соціальній роботі у контексті професійної діяльності та підготовки фахівців. Дослідники акцентують увагу на розширенні функцій ІКТ у професійній діяльності фахівців соціальної роботи - від використання цифрових інструментів для ведення документації та комунікації до створення інформаційних ресурсів і віртуальних продуктів для надання соціальних послуг. Підкреслюється необхідність формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи, цифрової безпеки та готовності до використання цифрових сервісів у роботі з клієнтами.

Вплив цифрових технологій на соціальну роботу досліджено О.Білецьким [1]. Дослідниками [1; 8; 9; 12] аналізуються тенденції, виклики, ризики та перешкоди цифровізації соціальної сфери. Так, цифрові технології створюють нові можливості:

– швидкого реагування на потреби клієнтів, доступність, ефективність соціальних послуг завдяки скороченню часу, спрощеній процедурі комунікації (особливо для клієнтів з віддалених регіонів);

– використання нових цифрових інструментів: цифрових баз даних, мобільних застосунків, дистанційних консультацій, онлайн-груп підтримки клієнтів тощо;

– застосування нових форм професійного навчання фахівців соціальної роботи (онлайн-платформи, онлайн-курси професійного спрямування, змішані формати навчання) та взаємодії (круглі столи, Zoom-зустрічі, вебінари, семінари);

– створення професійних спільнот для навчання, обміну досвідом, супервізій та інтервізій, комунікація на онлайн-форумах;

– створення фахівцями соціальної роботи нових інформаційних продуктів.

У цих умовах постають проблеми дотримання етичних принципів, захисту конфіденційності даних, адаптації форм і методів соціальної роботи у цифровому середовищі.

Разом з тим, виникає необхідність підвищення рівня сформованості цифрових компетентностей як надавачів, так і споживачів соціальних послуг.

Крім того, інтенсивне впровадження цифрових інструментів у соціальній сфері спричиняє ризики цифрових розривів: для віддалених територіальних громад – як зазначено у аналітичній доповіді «Smart-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України»; для вразливих категорій населення.

Під вразливими групами населення у контексті дослідження розуміються соціальні групи, для яких характерні обмежений доступ до цифрових технологій, недостатній рівень цифрових навичок або підвищені ризики цифрової ізоляції. До таких груп, зокрема, належать люди похилого віку, особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, безробітні, мешканці сільських територій та інші категорії населення, які мають обмежений доступ до цифрових ресурсів. Особливо уваги при цьому потребують люди похилого віку, які є однією з найбільш вразливих категорій населення щодо цифрової інтеграції.

З.Бурик [2] виокремлює чинники цифрового розриву серед населення, особливо вразливих категорій, в Україні: матеріальні (неспроможність придбати пристрої, низька якість /відсутність інтернету у віддалених регіонах та сільській місцевості), фізичні (низький рівень адаптованості цифрових сервісів, інтерфейсів цифрових платформ до потреб осіб з інвалідністю), культурні, мовні (відсутність україномовного контенту), психологічні (недостатня мотивація, тривожність та страхі людей похилого віку, людей з інвалідністю до використання цифрових технологій, що пов'язано з особливостями психоемоційної чутливості та потребою у більш тривалому періоді адаптації до цифрового середовища), освітні (брак навчальних програм, ресурсів) тощо. Означені бар'єри підкреслюють необхідність розробки цільових програм та інструментів підвищення цифрової компетентності населення. З.Бурик [2] визначає «цифрову інклюзію» як «забезпечення рівного доступу всіх громадян до цифрових технологій, ресурсів, послуг і знань, незалежно від їхнього віку, місця проживання, економічного або соціального становища». На думку дослідниці, цей процес потребує використання комплексного підходу, який включає управлінські, соціальні, технічні та освітні аспекти. Дослідниця виокремлює та обґрунтовує шляхи формування цифрової інклюзії в державному і публічному управлін-

ні, серед яких: розширення цифрової інфраструктури; застосування універсального дизайну у розробці електронних сервісів (зокрема інтерфейсів, пристосованих до потреб вразливих груп населення); підвищення рівня цифрової компетентності шляхом впровадження програм цифрової освіти, безкоштовних онлайн-курсів; державна підтримка цифрового доступу для вразливих категорій населення. З.Бурик підкреслює необхідність партнерства структур громадянського суспільства, держави та бізнесу у розвитку цифрової інклюзії.

Водночас проблема формування цифрової компетентності споживачів соціальних послуг, зокрема представників вразливих категорій населення, а також визначення ефективних шляхів її розвитку у практиці соціальної роботи залишається недостатньо дослідженою.

Мета статті: здійснити теоретичний аналіз особливостей формування цифрової компетентності вразливих груп населення у системі соціальної роботи та визначити основні напрями її розвитку на рівні громади. **Методи дослідження:** аналіз та узагальнення наукових джерел, систематизація, порівняльний аналіз підходів до структури цифрової компетентності та теоретичне узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Розв'язання проблеми формування цифрової компетентності вразливих груп населення потребує аналізу змісту поняття «цифрова компетентність».

Концепцією розвитку цифрових компетентностей поняття «цифрова компетентність» визначається як готовність суспільства до процесів цифровізації економіки та сфер життєдіяльності, «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій», що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій» [6].

З метою реалізації Концепції розроблено Рамку цифрової компетентності громадян України [11] на основі європейської концептуально-еталонної моделі цифрових компетентностей громадян з урахуванням економічних, культурних, національних особливостей. Найбільш поширеною є модель комунікативної компетентності DigComp 2.1/2.2 Digital Competence Framework for Citizens, яка виділяє п'ять основних сфер цифрової компетентності. Рамкою визначена структура цифрової компетентності за сферами, рівні володіння нею.

У Рамці виокремлені 6 основних сфер (від 0 до 5), які є складовими цифрової компетентності: комп'ютерна грамотність (вміння налаштувати і застосовувати комп'ютерні пристрої); інформаційна грамотність (вміння вести пошук, відбір даних, інформації, контенту); медіаграмотність (створення, редагування, розповсюдження цифрового контенту); комунікація і взаємодія із застосуванням цифрових технологій; безпека у цифровому середовищі (усвідомлення ризиків та знання засобів безпеки); розв'язання проблем та навчання у цифровому середовищі.

У моделі DigComp 2.1/2.2 Digital Competence Framework for Citizens критичне мислення розглядається як наскрізна когнітивна здатність, що входить у декілька сфер. У зазначеній моделі комунікативної компетентності DigComp акцент робиться на пошуці, оцінюванні та використанні інформації, майже не розглядається стратегія свідомого невикористання інформації.

Сьогодні зростає необхідність формування такої

складової цифрової компетентності як безпека. Мова йде не тільки і не стільки про розвиток критичного мислення, яке дозволяє оцінювати цифровий контент та вирізняти достовірну/недостовірну інформацію та роботи свідомий вибір, приймати обґрунтовані рішення, захищатись від шахрайства та ін. В умовах лавиноподібного зростання обсягів інформації важливе значення набуває «критичне ігнорування». Термін визначається як усвідомлений вибір тієї інформації, яку варто ігнорувати і інформації, на якій зосереджувати увагу.

Дослідники [7] пропонують включити цю компетенцію до структури цифрової інформаційної грамотності. Виокремлено три типи когнітивних стратегій критичного ігнорування:

- самопідштовхування – проєктування власного цифрового середовища, такого, в якому менше можливостей відволікатися (видалення окремих додатків з головного екрану або з пристрою, виключення повідомлень, відписка від розсилок, встановлення часових обмежень та ін.);

- «латеральне читання» – попередня перевірка достовірності та цінності інформації через інші джерела та відфільтровування низькоякісної, сумнівної, дезінформаційних матеріалів;

- «не годуй тролів» – ігнорування розробників провокуючого цифрового контенту, який викликає сильні емоції (гнів, обурення), залучає споживачів у дискусії, конфлікти.

Підтримуючи думку дослідників, вважаємо необхідним доповнити структурних компоненти цифрової компетентності критичним ігноруванням. Ми розглядаємо критичне ігнорування як складову цифрової компетентності, яка сприяє оптимізації споживання інформації, дозволяє споживачам свідомо проєктувати власне цифрове середовище та контролювати його (відновити контроль над ним). Відповідно, сучасні програми формування цифрової компетентності варто доповнити матеріалами щодо його опрацювання.

Дослідники А.Каркач та Т.Семигіна [5] характеризують наступні складові цифрової компетентності: інформаційна, пов'язана з прийомами роботи з інформацією – її пошуком, осмисленням, систематизацією; медіа-компетентність – здатності до створення цифрової продукції (текстових, візуальних, аудіо, відеоматеріалів та ін.); комунікативна компетентність – вміння використання соціальних мереж, чатів, блогів, форумів, електронної пошти для спілкування; технічна компетентність – здатності ефективного і безпечного використання технічних та програмних засобів і пристроїв; споживча компетентність – здатності до вирішення повсякденних завдань з допомогою цифрових технологій (придбання ліків, товарів, квитків, оплата комунальних послуг та ін.).

На думку О.Овчарук, важливим аспектом цифрової компетентності людини є «здатність усвідомлювати потребу в покращенні або оновленні власної цифрової компетентності; здатність підтримати інших у розвитку їхньої цифрової компетентності; пошук можливостей для саморозвитку та обізнаність щодо сучасної цифрової еволюції» [9]. Саме такі можливості відкриваються для вразливих категорій населення (людей з інвалідністю, людей похилого віку, внутрішньо переміщених осіб тощо) під час групової форми соціальної роботи. При цьому створюються додаткові умови мінімізації соціальної ізоляції, підвищення власної мотивації до навчання, підтримки успіхів інших учасників.

Таким чином, враховуючи динамічний розвиток цифрових технологій, актуалізується потреба у пері-

одичному оновленні та доповненні Рамки цифрової компетентності новими компонентами, що відображають сучасні виклики цифрового середовища.

Концепцією розвитку цифрових компетентностей [6] визначені шляхи формування та розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей з допомогою освітніх технологій, інформаційних та цифрових ресурсів на рівні держави, регіонів, громад.

Інструментом цифровізації на рівні держави є платформа Дія. Освіта, яка працює з 2020 року та сприяє розвитку цифрових навичок громадян, безпечній взаємодії у цифровому середовищі.

На рівні держави у межах програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP) з 2023 року реалізується цільовий проєкт «Цифрові амбасадори» [10]. Програма виконується Фондом Східна Європа за підтримки Швейцарії у співпраці з Міністерством цифрової трансформації України та Фондом Snnovabridge у 86 цільових громадах 9 пілотних регіонів. Програмою передбачено реалізацію освітніх проєктів з цифрової грамотності та безпеки, інформаційних кампаній популяризації онлайн сервісів. Проєкт «Цифрові амбасадори» має на меті сформувати мережу фахівців, здатних навчати інших мешканців громади цифровим навичкам, що сприятиме зміцненню довіри до електронних послуг, зменшенню цифрового розриву. Учасники проєкту надають індивідуальні консультації щодо користування пристроями, електронними послугами, застосунками, сервісами, проводять групові тренінгові заняття для мешканців.

На регіональних та місцевих рівнях розроблені Концепції та реалізуються цільові програми інформатизації, цифрової трансформації, розвитку цифрових компетентностей жителів. Серед заходів, передбачених такими програмами - створення спільнот цифрових менторів, тьюторів, волонтерів цифрової грамотності; цифрових освітніх просторів, «гарячих ліній». Поступово у громадах формується інформаційно-цифрове навчальне середовище, представлене закладами освіти, бібліотеками, цифровими хабами, цифровими клубами, центрами цифрової компетентності громад.

О.Гриценчук [4] проаналізовано досвід створення цифрових освітніх хабів у Бельгії, Нідерландах, Україні. Авторка визначає цифровий хаб як «освітній простір, в якому концентруються цифрові освітні ресурси, інструменти, технології, забезпечують умови набуття знань, формування та розвитку цифрових компетентностей». У цифрових хабах створюються умови безкоштовного доступу до Інтернету, гаджетів. Цифрові клуби являють собою спільноти громадян, які підвищують свою цифрову грамотність.

На основі аналізу наукової літератури, до основних напрямів формування цифрової компетентності вразливих категорій населення відносимо:

- освітні програми в університетах третього віку, які діють при територіальних центрах соціального обслуговування (їх перевагами є поєднання навчання з отриманням соціальних послуг, підтримка фахівців соціальної роботи);

- освітні ініціативи громадського сектору, що реалізуються громадськими організаціями, волонтерами;

- самоосвіта на цифрових освітніх платформах;
- цифрова освіта у сфері культури і дозвілля (навчання у цифрових освітніх хабах на базі бібліотек, культурних центрів, клубів, центрів цифрової компетентності при громадах);

- участь у громадських заходах для різних цільо-

вих груп, спрямованих на впровадження цифрової культури: фестивалів, тренінгів та ін.

Для нашої роботи становлять інтерес дослідження реалізації програм формування цифрової компетентності населення.

А.Каркачем та Т.Семигіною [5] представлені результати розробки та апробації програми формування цифрової компетентності людей похилого віку в умовах університету третього віку територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг). Пропонована програма спрямована на подолання цифрових розривів та цифрову ресоціалізацію людей похилого віку. Розробники програми виділяють наступні принципи її побудови: варіативність і відкритість; орієнтованість на індивідуальну освітню траєкторію слухачів (адаптованість програми до будь-якого рівня користувачів); тьюторський супровід; мотивування, подолання страхів і тривожності, наснаження слухачів на проходження програми; застосування проблемно-пошукових методів (веб-квестів, практико-орієнтованих завдань, освітніх проєктів). Дослідники підкреслюють переваги програм, що реалізуються на базі соціальних служб: навчаючись, вразливі групи населення можуть одночасно отримувати соціальні послуги та підвищувати рівень своїх цифрових компетентностей. Модульна структура програми дозволяє її модифікувати і доповнювати відповідно до змін, що відбуваються у цифровому середовищі.

Г.Головченко [3] проаналізовано досвід формування цифрової та медіа компетентностей вразливих груп населення (національних меншин, молоді з неповних, малозабезпечених родин, жінок, ув'язнених та звільнених з місць позбавлення волі, осіб з інвалідністю, людей похилого віку) у США та Канаді у системі неформальної та інформальної освіти. Розглянуто роль громадського сектору (соціальних мереж, хабів, фондів) у реалізації цих програм і проєктів цифрової та медіаграмотності. Досліджено діяльність волонтерів, тренерів, коучів, фасилітаторів, які працюють з вразливими групами у комп'ютерних

центрах, створених у громадах. Заслугує на увагу досвід реалізації канадської програми «Молодь, яка навчає дорослих», що реалізується за принципом «навчаючись сам, навчаю інших». За цією програмою молоді люди допомагають людям похилого віку підвищити свою цифрову компетентність. Г.Головченко виділяє важливі принципи розробки і впровадження програм цифрової та медіаграмотності: врахування особливих потреб тих, хто навчається; індивідуальний підхід; готовність до впровадження; можливість масштабування (поширення) програми у будь-якому середовищі.

Таким чином, визначаємо два основних підходи у цифровій трансформації сфери соціальної роботи. Комплексний підхід передбачає розвиток цифрової інфраструктури в соціальній роботі та паралельного формування і розвитку цифрової грамотності, компетентності, культури як надавачів, так і отримувачів соціальних послуг. При цьому цифровізація соціальної сфери розширює доступ до соціальних ресурсів і послуг, не замінює, а доповнює традиційні соціальні послуги [12]. Інклюзивний підхід акцентує увагу на подоланні цифрової нерівності, цифрових розривів та створенні рівних умов, доступу до цифрових ресурсів та послуг.

Висновки. Цифрові технології у сфері соціальної роботи забезпечують оперативність реагування, доступність, ефективність надання соціальних послуг, сприяють економії часу та ресурсів. Комплексний та інклюзивний підходи у формуванні цифрової компетентності вразливих категорій населення та подолання цифрових розривів створює умови мінімізації їх соціальної ізоляції, відкриває нові можливості участі у житті громади. Узагальнено особливості програм формування цифрової компетентності вразливих категорій населення: варіативність і відкритість (новим змінам у цифровому середовищі); можливість побудови індивідуальної освітньої траєкторії (адаптації або модифікації з урахуванням потреб і ресурсів користувачів), мотивування та менторська підтримка у процесі навчання.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Дослідження виконане за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї статті.

Список використаної літератури

1. Білецький О.П. Інтеграція цифрових технологій у соціальну роботу: виклики та перспективи. Публічне управління та соціальна робота. 2024. Т.1. С.38–42. <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-1-6>
2. Бурик З. Цифрова інклюзія в публічному управлінні: подолання цифрового розриву серед населення. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2025. Вип.12. С.14–29. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-12-14-29>
3. Головченко Г.О. Формування медіакомпетентностей вразливих верств населення в системах неформальної освіти США та Канади. Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2020. Вип.62. С.155–160. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2020-62-155-160>
4. Гриценчук О.О. Цифрові освітні хаби для підтримки громадянської освіти як складова інформаційно-цифрового навчального середовища: досвід Нідерландів, Бельгії та України. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Вип.79 (5). С.341–360. <https://doi.org/10.33407/itlt.v79i5.4048>
5. Каркач А., Семигіна Т. Цифрова компетентність людей літнього віку. Таллінн: Teadmus. 2024. 322 с.
6. Концепція розвитку цифрових компетентностей. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#n13> (дата звернення 11.03.2026)
7. Kozyreva, A., Wineburg, S., & Lewandowsky, S. (2022). Critical Ignoring as a core competence for digital citizens. *Current Directions in Psychological Science*. Vol.8;32 (1). 81–88. <https://doi.org/10.1177/09637214221121570>
8. Логвиненко В. М., Грицанюк В. В. Цифрова трансформація суспільства та інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності фахівців соціальної роботи: сучасні виклики. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2022. Вип.87. С.53–57. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.87.11>
9. Овчарук О. Сучасні підходи до розвитку цифрової компетентності людини та цифрового громадянства в європейських

- країнах. Інформаційні технології та навчальні засоби. 2020. Вип.76 (2). С.1–13. <https://doi.org/10.33407/itlt.v76i2.3526>
- 10.Проект «Цифрові амбасадори». URL: https://egap.in.ua/project/cifrovi_ambasadori
- 11.Рамка цифрової компетентності громадян України. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/7451-ramka_cifrovoi_kompetentnosti.pdf
- 12.Скочко М., Салата Н. Вплив цифрових технологій на доступність соціальних послуг для вразливих категорій населення. *Social Work and Education*. 2025. Vol.12 (4). P.650–660. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.4.7>

References

1. Biletskyi, O.P. (2024). Intehratsiia tsyfrovyykh tekhnolohii u sotsialnu robotu: vyklyky ta perspektyvy [Integration of digital technologies into social work: challenges and prospects]. *Public Administration and Social Work*, 1, 38–42. <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-1-6> [in Ukrainian].
2. Buryk, Z. (2025). Tsyfrova inkluziia v publichnomu upravlinni: podolannia tsyfrovoho rozryvu sered naseleattia [Digital inclusion in public administration: overcoming the digital divide among the population]. *Public Administration: Concepts, Paradigm, Development, Improvement*, 12, 14–29. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-12-14-29> [in Ukrainian].
3. Holovchenko, H.O. (2020). Formuvannia mediakompetentnosti vrazlyvykh verstv naseleattia v systemakh neformalnoi osvity SSHA ta Kanady [Formation of media competencies of vulnerable populations in non-formal education systems of the USA and Canada]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology*, 62, 155–160. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2020-62-155-160> [in Ukrainian].
4. Hrytsenchuk, O.O. (2020). Tsyfrovi osvichni khaby dlia pidtrymky hromadianskoi osvity yak skladova informatsiino-tyfrovoho navchalnoho seredovyshcha: dosvid Niderlandiv, Belhii ta Ukrainy [Digital educational hubs to support civic education as a component of the information-digital learning environment: experience of the Netherlands, Belgium and Ukraine]. *Information Technologies and Learning Tools*, 79 (5), 341–360. <https://doi.org/10.33407/itlt.v79i5.4048> [in Ukrainian].
5. Karkach, A., & Semyhina, T. (2024). Tsyfrova kompetentnist liudei litnoho viku [Digital competence of older people]. Teadmus. [in Ukrainian].
6. Concept for the Development of Digital Competencies. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#n13> [in Ukrainian].
7. Kozyreva, A., Wineburg, S., & Lewandowsky, S. (2022). Critical ignoring as a core competence for digital citizens. *Current Directions in Psychological Science*, 32 (1), 81–88. <https://doi.org/10.1177/09637214221121570>.
8. Lohvynenko, V. M., & Hrytsaniuk, V. V. (2022). Tsyfrova transformatsiia suspilstva ta informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v profesiinii diialnosti fakhivtsiv sotsialnoi roboty: suchasni vyklyky [Digital transformation of society and information and communication technologies in the professional activity of social work specialists: modern challenges]. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 5: Pedagogical Sciences: Realities and Prospects*, 87, 53–57. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.87.11> [in Ukrainian].
9. Ovcharuk, O. (2020). Suchasni pidkhody do rozvytku tsyfrovoy kompetentnosti liudyny ta tsyfrovoho hromadianstva v yevropeiskyykh krainakh [Modern approaches to the development of digital competence and digital citizenship in European countries]. *Information Technologies and Learning Tools*, 76 (2), 1–13. <https://doi.org/10.33407/itlt.v76i2.3526> [in Ukrainian].
- 10.Проект «Цифрові амбасадори» [Digital Ambassadors Project]. https://egap.in.ua/project/cifrovi_ambasadori [in Ukrainian].
- 11.Рамка tsyfrovoy kompetentnosti hromadian Ukrainy [Digital competence framework for citizens of Ukraine]. https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/7451-ramka_cifrovoi_kompetentnosti.pdf [in Ukrainian].
- 12.Скочко, М., & Салата, Н. (2025). Вплив tsyfrovyykh tekhnolohii na dostupnist sotsialnykh posluh dlia vrazlyvykh katehori naseleattia [The impact of digital technologies on the accessibility of social services for vulnerable population groups]. *Social Work and Education*, 12 (4)б 650–660. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.4.7> [in Ukrainian].

Рукопис надійшов: 11.03.2026

Перше рішення: 11.04.2026

Доопрацьовано (раундів: 1): 14.04.2026

Прийнято до друку: 21.04.2026

Опубліковано онлайн: 30.04.2026

Demydenko Tetyana

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Educational Management, Art-Management and Social Work
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

Yengalycheva Iryna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Educational Management, Art-Management and Social Work
Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University, Cherkasy, Ukraine

Derevianko Denys

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Educational Management, Art-Management and Social Work
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

FORMATION OF DIGITAL COMPETENCE OF VULNERABLE POPULATION GROUPS IN THE SOCIAL WORK SYSTEM

Abstract. The digitalization of society and the introduction of information and communication technologies in various spheres of life necessitate the development of digital competence among the population. This issue becomes especially relevant in the context of social work with vulnerable groups, who often face limited access to digital resources and online services and have low levels of digital skills. The article aims to conduct a theoretical analysis of the features of digital competence formation among vulnerable groups within the social work system and to identify the main directions for its development at the community level. Research methods: analysis and generalization of scientific sources, systematization, comparative analysis of approaches to the structure of digital competence, and

theoretical generalization. The article substantiates the need to include critical ignoring in the structure of digital competence. In the model of communicative competence, emphasis is placed on searching for, evaluating, and using information, while the strategy of consciously *not using* information is rarely considered. Unlike critical thinking, which involves evaluating information messages, the strategy of critical ignoring (deliberately limiting information flows) becomes relevant. Critical ignoring refers to a user's ability to consciously select information sources, limit interaction with manipulative or excessive content, and manage their digital environment. This skill is particularly important for vulnerable groups with low digital literacy and less experience working with digital information. Two main approaches to digital transformation in the field of social work have been identified: a comprehensive approach, which involves developing digital infrastructure in social work alongside the simultaneous formation and development of digital literacy, competence, and culture among both service providers and recipients; and an inclusive approach, which focuses on overcoming digital inequality, bridging digital divides, and creating equal opportunities for citizens' access to digital resources and services.

Keywords: digital competence, critical ignoring, social work, vulnerable population groups.